

ЕЛЕНА РЯУЗОВА
ЕПОХА НА ВЕЛИКИ
ОТКРИТИЯ

chitanka.info

XV и XVI век бяха за Португалия период на най-висок разцвет. Именно по това време във властта на тази малка страна се оказа съсредоточен, кажи-речи, половината свят. За съвсем кратък срок — само за някакви си две-три десетилетия, Португалия се превърна във велика морска държава, в пределите на която слънцето никога не залязваше. Нейният народ устреми всичките си сили, цялата си енергия, за да изследва земното кълбо, да изтрие от него „белите петна“ и да завоюва нови територии. Откриването на морските пътища, в това число и на пътя към Индия в 1497 година от експедицията на Вашку да Гама, беше първият принос на Португалия в развитието на западната цивилизация. Тези открития следваха едно подир друго, те озаряваха със слава героите — моряци и пътешественици — още приживе, а понякога и посмъртно, и ставаха за държавата още един източник за обогатяване.

Икономическият подем предизвика разцвет на културата и науката в страната, както впрочем и в цяла Западна Европа през епохата на Ренесанса. Мореплаването промени представите на човечеството за планетата. Географските открития вълнуваха живо умовете на съвременниците; подвизите на откривателите, разказите за техните странствувания и плавания придобиваха във въображението на народа епични черти и даваха на поетите и летописците богат материал за творчество.

„Златният век“ на могъщата по онова време португалска империя, епохата на Великите географски открития, бе възпята от гениалния Португалски поет Луиш Камоенш. Неговата поема „Лузнадите“, която прославя силата на човешкия разум, се превърна в поетична енциклопедия на географските открития. На същата тема — първото пътешествие на Вашку да Гама за изследване на морския път към Индия — е посветена и хрониката на съратника на Вашку да Гама Алвару Велю, единственото запазено до наши дни свидетелство на очевидец и непосредствен участник в тези исторически събития. Само от тази хроника-описание на пътешествието на Вашку да Гама през 1497–1499 год., направено от един войник и мореплавател удивително живо и интересно, могат да се почерпят „от извора“ интересни подробности. След завръщането си от Индия Алвару Велю заминал за Гвинея, където останал по непредвидени обстоятелства. Неговият отчет за пътешествието на Вашку да Гама неочаквано се прекъсва там,

където пътешествениците достигат долното течение на Рио Гранде. По-късно в хрониките на португалските пътешественици се споменава за някой си Алвару Велю, който попаднал на африканското крайбрежие в Сиера Леоне, където уж бил прекарал осем години.

Хрониката на неизвестен автор за откриването на Гвинея разказва как се е подготвяла експедицията от португалски каравели при инфанта дон Енрики, наречен Мореплавателя, как е протекло плаването, какви са били първите контакти с местното население. В откъсите от дневниците на Луис де Кадамосто и Педру де Синтра, както и в извадките от „Хроника на дон Жоау II“, писана от историографа от края на XV и началото на XVI век Руи ди Пина, става дума за откриването на нови, непознати земи и морски пространства.

XVI век с пълно право може да се нарече период на най-голям разцвет на португалската литература за пътешествията. В записките на храбрите мореплаватели и пътешественици се съобщавали реални, а много често и фантастични сведения, разказвало се за живота, религията и обредите на източните народи.

Обаче, възпявайки стремежа на народа да разшири хоризонтите на познанията си за света, така характерен за епохата на Ренесанса, когато, според думите на Енгелс, хората са били „обвеяни... от дух смели търсачи на приключения“, нито скромните летописци Алвару Велю и Руи ди Пина, нито гениалният Камоенш, който се е борил за разкрепостяване и хармонично развитие на личността, не забелязвали трагичните последици от колонизацията както за покорените племена, така и за самата португалска империя, макар че за всички тях е характерно разобличаването на пороците на господстващите класи.

Трябвало е да минат повече от три века, за да може картината на завоюването и колонизирането на африканските и азиатските територии от конкистадорите да се разкрие в цялата ѝ пълнота. В пътеписите на майор А. С. П. Гамиту (XIX век) вече се промъкват критични бележки по адрес на неговите съвременници, участници в експедицията на майор Монтейру, в която Гамиту бил заместник-началник, и дори замаскирани нападки против задморската политика на управляващата върхушка, против колониалната потисническа система. Целта на експедицията на Монтейру била да изследва вътрешните райони на Южна Африка, разположени между държавите Тете и Лунда на територията на днешна Ангола; да състави, доколкото

може, точна карта на тези места и да изучи народностите и племената, които ги населявали — мараве, шева, муиза, муембе, лунда и други, а така също да установи приятелски отношения с императора на могъщата африканска държава Лупда, наричана на местния африкански език „муата казембе“.

Ако разказите на португалските моряци, участници във военни или изследователски експедиции, говорят колко съзнателно и сериозно са се готвели за плаванията, защото ясно са съзнавали какви трудности и непредвидени опасности ги дебнат по пътя, при четенето на „Историята на морските трагедии“, събрани от Бернарду Гомиш Бриту (1688–1760 ?), неволно ни поразява лекомислието и липсата на знания у онези, които са подготвяли експедициите, това по време на околосветски морски пътешествия много пъти е довеждало до гибелта на португалските каравели и галеони по вина на обзетите от страст за печалба търговци и авантюристи. Португалските кораби, които според прославения моряк венецианец Луис де Кадамосто били едни от най-хубавите и сигурни кораби, към края на XV век изгубили превъзходните си качества поради прекомерното увеличаване на тонажа. Ако по време на дон Жоау II средната водоизместимост на кораб не надминавала 400 тона, сега започнала да достига 800 тона и повече. Освен това капитаните и кормчиите невинаги се избирали сред най-достойните хора.

Разказите за корабокрушенията са написани от непосредствени участници или в краен случай по техни лични разкази и затова истинските причини за нещастните случаи се разкриват особено ярко и с целия им трагизъм. Така разказът за станалото в 1552 година знаменито крушение на галеона „Сау Жоау“ и тъжната съдба на неговия капитан Мануел ди Соуза, жена му и децата му, който принадлежи на неизвестен автор, представлява интересен документ и от историческо, и от общочовешко гледище.

Авторът на интересния разказ за плаването към Индия в 1553 година и корабокрушението при нос Добра Надежда в 1554 година Мануел ди Мешкита Перещрелу е бил непосредствен участник в плаването, който по чудо успял да се спаси. Такъв компетентен и заинтересован очевидец като Мешкита Перещрелу хвърля в хрониката си нова светлина върху околосветските пътешествия, предприемани от португалците в епохата на Великите географски открития, и показва

обратната страна на португалската експанзия, търговията с далечна Индия, която примамава с търговските си възможности и приключенската си екзотика. Без ни най-малко да намаляват величието на географските открития, мрачните картини на корабокрушенията спомагат за по-дълбоко опознаване на една отдалечена от нас епоха.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.